20/06/2020

Ιστορικό της Μάχης του Κιλκίς-Λαχανά (19-21/6)

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Φέτος είναι η πρώτη φορά που δεν θα τιμηθούν στην πόλη οι ήρωες της Μάχης του Κιλκίς, που έγινε μεταξύ 19 και 21 Ιουνίου 1913 και είχε ως αποτέλεσμα όχι μόνον την απελευθέρωση της περιοχής από τους Βουλγάρους, αλλά έκρινε, σε μεγάλο ποσοστό, τους διεθνείς συσχετισμούς, τα σύγχρονα γεωγραφικά όρια και τις συνθήκες που ακολούθησαν.

Η εφημερίδα Ελευθεροτυπία είχε γράψει για τη συγκεκριμένη μάχη σε παλαιότερο άρθρο της:

Η απελευθέρωση του Κιλκίς είναι στενά συνδεδεμένη με τη ΙΙ Μεραρχία. Τη μοναδική που εξαπέλυσε νυχτερινή αιφνιδιαστική επίθεση στις 21 Ιουνίου και 6 ώρες μετά είχε καταφέρει τη διάσπαση του βουλγαρικού στρατεύματος.

Λίγα 24ωρα πριν, ο διοικητής της είχε πετύχει την εκκαθάριση της Θεσσαλονίκης από τους Βούλγαρους με το σχέδιο που είχε εκπονήσει για την αντιμετώπιση της βουλγαρικής φρουράς της πόλης και άρχισε να το εφαρμόζει αμέσως μετά την έγκρισή του από το Γενικό Στρατηγείο και την απροειδοποίητη επίθεση του βουλγαρικού στρατού, χωρίς να έχει προηγηθεί κήρυξη πολέμου.

Αϋπνοι και εξαντλημένοι, οι Ελληνες μαχητές μετακινούνται αμέσως προς το μέτωπο του Κιλκίς. Εκεί οι Βούλγαροι έχουν ήδη κατασκευάσει σημαντικά οχυρωματικά έργα. Η περιοχή είναι ιδανική για όποιον έχει προηγηθεί. Το πεδίο είναι εντελώς ανοιχτό και προσφέρει τέλεια παρατήρηση και τομείς για να αναπτυχθεί το πυροβολικό.

Οι Βούλγαροι το έχουν εξασφαλίσει και μπορούν να ελέγξουν τις Σέρρες, το Σιδηρόκαστρο, τη Δοϊράνη και τις γέφυρες του ποταμού Στρυμόνα. Παράλληλα ανεφοδιάζονται και αποσύρονται εξίσου εύκολα.

Αντίθετα, όλα όσα ακολούθησαν στον τρόπο που τα ελληνικά στρατεύματα οργανώθηκαν και έδρασαν για να αντιμετωπίσουν τη βουλγαρική διάταξη δεν προμήνυαν τη σημαντική νίκη, που τελικά πέτυχαν.

Το ιστορικό της μάχης:

Το Γενικό Στρατηγείο απείχε πολύ από τα πεδία της μάχης. Η αλληλογραφία και η αντίδραση στις εξελίξεις δεν ήταν άμεση. Κάθε μεραρχία ενεργούσε μόνο σε συνεννόηση με το Γενικό Στρατηγείο και όχι σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες.

Το Γενικό Στρατηγείο είχε την απ’ ευθείας διοίκηση των 8 μεραρχιών και αποκτούσε εικόνα της κατάστασης μόνο τις απογευματινές ώρες, που έφταναν οι αναφορές των μεράρχων. Επρεπε να τις μελετήσει, να τις συνδυάσει και να αποστείλει τις εντολές.

Οι εντολές… έπρεπε και να αποκρυπτογραφηθούν, αλλά αυτό δεν ήταν πάντα εφικτό, όπως συνέβη με την εντολή που έλαβε η ΙΙ Μεραρχία, η οποία τελικά κινήθηκε με πρωτοβουλία του διοικητή της και πέτυχε την απελευθέρωση του Κιλκίς.

Τέλος, ειδικά σε αυτήν τη μάχη οι εντολές δεν προέβλεπαν εφεδρείες, κυκλωτικές ενέργειες, άρα και ελιγμούς…

Κατά μέτωπο και με τη λόγχη έπρεπε να αντιμετωπιστεί ο εχθρός .

Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι αμέσως μετά τη λήξη των Βαλκανικών Πολέμων συγκροτήθηκαν, για πρώτη φορά, στην Ελλάδα και τα Σώματα Στρατού. Παρ’ όλ’ αυτά επετεύχθη το ακατόρθωτο και με… ανορθόδοξο τρόπο.

Ο ελληνικός στρατός έτρεψε σε φυγή τα στρατεύματα των πρώην συμμάχων. Είναι 3.30 π.μ. και η ΙΙ Μεραρχία με διαταγή του Κ. Καλλάρη διασπά σε 6 ώρες τα οχυρά του εχθρού.

Ο δεκανέας Λινάρδος

Ο δεκανέας και δάσκαλος από την Αχαΐα, Κωνσταντίνος Λινάρδος, περιγράφει στο ημερολόγιό του: «Εις πυροβολισμός ηκούσθη και αμέσως πυρ ομαδόν. Ηρχισε να φωτίζη η ανατολή, ημείς έχοντες όπισθέν μας το φως δεν εβλέπομεν, αυτοί τουναντίον έβλεπον τους κινουμένους ημέτερους όγκους και φυσικά δεν επήγε χαμένο κανένα βλήμα. Με τον πρώτο πυροβολισμό ανεκατεύθημεν έως ότου δε αραιώσουμεν και καταλάβουμε μέρος εις την κορυφή λόφου, όπου ήτο σιταροκαλαμιά, αυτοί έρριψαν 4-5 πυρά ομαδόν και επηδούσαμε σαν κοκορόπουλα.

»Αυτή την στιγμή θα είχομεν πλέον του 1/3 της δυνάμεως απωλείας. Ενώ έκαστος προσεπάθη να προκαλυφθεί και επυροβολούμεν εις τον αέρα, έφθασαν οι του τρίτου τάγματος με εφ’ όπλου λόγχη αλαλάζοντες και φωνάζοντες εμπρός – εμπρός…».

Το γράμμα του Παπαβασιλείου

Ο Ιπποκράτης Παπαβασιλείου, αξιωματικός του επιτελείου της ΙΙ Μεραρχίας, στα γράμματα προς τη γυναίκα του αναφέρει για τη μάχη μεταξύ άλλων:

«Σαρίκιοϊ 21 Ιουνίου 1913,

Σήμερον ήτο η μεγαλυτέρα μας μάχη μέχρι σήμερον. Η Μάχη του Κιλκίς, διαρκέσασα δύο ημέρας. Εξοχος μεγαλοπρέπεια. Το εξοχώτερον όμως είνε ότι την νίκην την έδωσεν η Μεραρχία μου. Και ήτο μάχη σπουδαιοτάτη διότι απ' αυτήν εκρέματο η τύχη του πολέμου, της Ελλάδος ίσως.

»Σήμερον το πρωί η αγωνία όλων είχε φθάση εις το κατακόρυφον. Εκάμαμεν αιφνιδιασμόν το μεταμεσονύκτιον ο οποίος εζάλισε κάπως τους Βούλγαρους και το πρωί μόλις έφεξε εις τας 3 εξακολουθήσαμεν σφοδροτάτην επίθεσιν...

»Εις τας 9.40 η Μεραρχία μου ετηλεγράφη προς τον Βασιλέα "Αγγέλλω νίκην Κιλκίς"»

Το τηλεγράφημα στο οποίο αναφέρεται ο Ι. Παπαβασιλείου φυλάχθηκε από τον στρατηγό Κ. Καλλάρη, ο οποίος και το απέστειλε στο Γενικό Στρατηγείο, με μεγάλη ευλάβεια.

Αυτό το κείμενο, με τα αχνά γράμματα, εμπιστεύθηκε στη γράφουσα η απόγονος της οικογένειας, Μαρία Καλλάρη, και δημοσιεύεται σήμερα για πρώτη φορά μεταφέροντας τη φόρτιση των στιγμών που έζησαν οι πρωταγωνιστές της ιστορίας.

Έχει ημερομηνία 21 Ιουνίου 1913 και ώρα 9.40:

«Αγγέλλω νίκην Κιλκίς.

Εχθρός υποχωρεί εγκαταλείψας οχυρωμένας θέσεις του.

Ήδη εγκαταλείπει και πόλιν.

Πλευρική ραγδαίαν επίθεσις Μεραρχίας μου εδικαίωσε προσδοκίας σας επενεγκούσα αποφασιστικήν έκβασιν αγώνος.

Κ. Καλλάρης».

Εκατόμβες νεκρών και τραυματιών

Με τη μάχη έχει ασχοληθεί, επίσης, ο ερευνητής της τοπικής ιστορίας, τοπογράφος-μηχανικός, που συνέγραψε το δίτομο έργο «Το Χρονικό του Κιλκίς 1913-1940», Θανάσης Βαφειάδης, στο οποίο αναφέρει τα εξής:

Οι ελληνικές απώλειες κατά τη διάρκεια της τριήμερης μάχης του Κιλκίς υπήρξαν βαρύτατες, γιατί η επίθεση διεξήχθη κατά μέτωπο και σε έδαφος εντελώς ακάλυπτο. Οι μεγαλύτερες απώλειες προήλθαν από τη δραστική βολή του βουλγαρικού πυροβολικού, το οποίο είχε ενισχυθεί από Αυστριακούς αξιωματικούς. Ένας ακόμη λόγος των μεγάλων απωλειών ήταν ότι ο ελληνικός στρατός δεν βρέθηκε απέναντι σε έναν αντίπαλο που εγκατέλειψε πρόωρα τον αγώνα, αλλά αντίθετα πολέμησε σθεναρά και υπερασπίσθηκε βήμα προς βήμα το έδαφος που κατείχε.

Οι πρώτες εκθέσεις που συντάχθηκαν μετά τη μάχη δεν μπόρεσαν να εκτιμήσουν ορθά το μέγεθος των ελληνικών απωλειών, το οποίο σχεδόν διπλασίαζαν. Έτσι σε τηλεγράφημα του Γενικού Στρατηγείου στις 22 Ιουνίου, όπου γινόταν ο πρώτος απολογισμός της μάχης, γραφόταν: «Αι απώλειαί μας ήσαν ανάλογοι προς το μέγεθος και την σφοδρότητα του τρομερού αγώνος.

»Ο ακριβής αριθμός δεν εγνώσθη εις το Γενικόν Στρατηγείον, κατά τα φαινόμενα όμως, δεν θα απέχη πολύ των 10 χιλιάδων νεκρών και τραυματιών. Η περιφανής αύτη νίκη των ελληνικών όπλων, εξηγοράσθη μεν διά πολλού αίματος, τ’ αποτέλεσμα αυτής είνε τοιαύτα, ώστε να επιδράσωσιν επί της όλης εκστρατείας και να εξασφαλίσωσι την ησυχίαν και ασφάλειαν της Χώρας». Οι πραγματικές απώλειες εκτιμήθηκαν αργότερα και ανήλθαν συνολικά σε 5.652 άνδρες εκτός μάχης, από τους οποίους 1.483 της ΙΙ Μεραρχίας, 773 της ΙΙΙ, 1.257 της IV, 2.123 της V και 16 της ταξιαρχίας ιππικού.

Πολύ μεγάλες ήταν και οι απώλειες των Βουλγάρων, όπως έγινε δυνατό να εκτιμηθεί από το πλήθος των νεκρών μέσα στα χαρακώματα και στο πεδίο της μάχης».

Για τον φετινό μη εορτασμό στο Κιλκίς γράφει ο δάσκαλος Δημήτρης Νατσιός:

«**Στου Κιλκίς την ολόμαυρη ράχη**
περπατώντας η Δόξα μονάχη
μελετά τα λαμπρά παλληκάρια
και στην κόμη στεφάνι φορεί
γινωμένο απ' ολίγα χορτάρια
πού 'χαν μείνη στην έρημη γη».

Διαβάζω από το βιβλίο "Αθάνατη Ελλάς" του Δ Καλλιμάχου, αυτόπτου μάρτυρος και "εθελοντού ιεροκήρυκος της Ε' Μεραρχίας", για την ένδοξη μάχη του Κιλκίς: «Εκεί προς τα χαρακώματα ένας φαντάρος μας βαρέως πληγωμένος, ο οποίος μετ' ολίγον δεν θα διέφευγε το μοιραίον, από τας φλόγας των καιομένων σπαρτών που ολονέν τον επλησίαζαν, λέγει προς τον συνάδελφόν του που επήγε να τον βοηθήση:

-Άφησέ με, δεν θέλω τίποτε. Εγώ τώρα θα λέγω νυν απολύεις…απάνω τους. Επάνω τους, συ πάρε μόνον τις μπαλάσκες μου και ρίξε και τις δικές μου σφαίρες για μνημόσυνο. Να, και το παγούρι μου, έχει λιγάκι νερό να δροσίσεις το λαρύγγι σου και το φλογισμένο λιανοντούφεκό σου. Χτυπάτε τους…. και έπεσε…». (Σελ. 61).

Η μάχη του Κιλκίς διεξήχθη από τις 19 έως τις 21 Ιουνίου του 1913. Το πεδίον της μάχης, τα σιταροχώραφα του Κιλκίς, είχαν πιάσει φωτιά από τα πυρά και τις οβίδες. **Οι βαριά τραυματισμένοι πολεμιστές, δεν πέθαιναν από τα τραύματα. Όχι. Καίγονταν ζωντανοί. Σώμα τραυματιοφορέων δεν υπήρχε.** Φώτιζαν με το πληγωμένο κορμί τους την ιστορία και φώναζαν: «Χαλάλι για την Πατρίδα». 10.000 νεκροί αξιωματικοί και στρατιώτες, για τόσους μιλά ο Δημ. Καλλίμαχος κατά την τριήμερο εποποϊα του Κιλκίς -Λαχανά. Και βρέθηκαν χέρια

προδοτών που μετά από εκατό χρόνια ξεπούλησαν με τον μελάνι μιας υπογραφής, αυτό της καρδιάς το πύρωμα και το αίμα του ανθού του Γένους μας. «Βόρεια Μακεδονία», το γράφω και «καπνίζουν τα μάτια μου από οργή». Το ακούω από τους πρώην και νυν νεκροθάφτες της Μακεδονίας μας και όλο το δημοσιογραφικό κηφηναριό που τους δορυφορεί και καταθλίβομαι.

«**Ένα απέραντο «Εθνικό Νεκροταφείο», που κρύβει στα σπλάχνα του τα κορμιά χιλιάδων παλληκαριών, είναι ο τόπος μας. Και πάνω στα κορμιά αυτά στήθηκαν τα θεμέλια αυτής της πόλης. Και το σιτάρι που φτιάχνει το ψωμί μας, θεριεύει και μεστώνει ρουφώντας από τη γη αίμα αντί για νερό. Κάθε λόφος γύρω μας κι ένας «κρανίου τόπος». Κάθε χωράφι κι ένας «αγρός αίματος…**

Τα πρώτα χρόνια, τ΄ αλέτρια που όργωναν τη γη, έφερναν στην επιφάνεια λευκά κόκκαλα «κόκαλα Ελλήνων ιερά», αντάμα με σκουριασμένες ξιφολόγχες και δερμάτινες παλάσκες, περασμένες σε ζωστήρες που έζωναν, κάποτε λυγερά σώματα παλληκαριών. Κι όλοι μας λίγο – πολύ, έχουμε να θυμόμαστε πως κάποτε, σκάβοντας τις αυλές των σπιτιών μας είχαμε βρει σκουριασμένα όπλα κι ανθρώπινα κρανία…

Θυμάμαι τούς πρώτους περιπάτους που κάναμε με το σχολείο εκεί κοντά στους πρόποδες του Αη- Γιώργη. (Λόφος που δεσπόζει στην πόλη του Κιλκίς, με ομώνυμο μεταβυζαντινό ναό). «***Η δασκάλα μας έλεγε ότι οι παπαρούνες στον τόπο μας είναι πιο κόκκινες από αλλού, γιατί παίρνουν το χρώμα τους από το αίμα των σκοτωμένων παλληκαριών. Κι εμείς διστάζαμε να τις κόψουμε, από φόβο, μήπως και ματώσουμε τα χέρια μας…***» (Σ. Λίβας, μετέπειτα στρατιωτικός γιατρός, μαθητής στο Κιλκίς την δεκαετία του ’30, στο βιβλίο του «Η παλιά, μικρή μας πόλη». Σε κείμενο με τίτλο «οι Μαχητές του Κιλκίς», σελ. 179).

Φέτος «οι παπαρούνες στον τόπο μας» δεν ματώνουν. Φέτος δακρύζουν. Είναι η πρώτη φορά που δεν θα τιμηθούν τα λαμπρά παλληκάρια, οι αθάνατοι Κιλκισιομάχοι, με παρέλαση και εκδηλώσεις. Εκείνοι καίγονταν ζωντανοί, λαβωμένοι μες στα στάχυα, λαμπάδες ελευθερίας, ατρόμητοι, άφοβοι, πραγματικοί Έλληνες.

“Τρεις μέρες κάνουν πόλεμο
Τρεις μέρες και τρεις νύχτες
Χωρίς ψωμί, χωρίς νερό
Χωρίς ύπνο στο μάτι” όπως τραγουδά η λαϊκή μούσα σε ένα κολοκοτρωναίικο στιχούργημα. **Τρεις μέρες που έκριναν την τύχη όχι μόνον της Μακεδονίας, αλλά και της Ελλάδος όλης.**

Μετά τις θύρες των εκκλησιών, κλείνουν και οι θύρες της ιστορίας. Μετά την ασέβεια στον Χριστό και τους αγίους του, ήρθε η σειρά και των ηρώων να καταφρονηθούν. Δυο εικονοστάσια έχει τούτη η Πατρίδα. Το εικονοστάσι της Ορθοδοξίας με τα μυρόβλυτα λείψανα των αγίων και το εικονοστάσι του Γένους με τα κόκκαλα τα ιερά των Ελλήνων. Αυτά λατρεύει, αυτά προσκυνά, αυτά τιμά και σέβεται. Αυτά είναι η Ελλάδα, χάρις σ’ αυτά ζει, αναπνέει και πορφυρώνει τις παπαρούνες της. Φέτος, πρώτη φορά, δεν λιτανεύτηκε ο Επιτάφιος, δεν συνοδέψαμε, εμείς οι Έλληνες, τον Εσταυρωμένο Σωτήρας μας. Φέτος πρώτη φορά δεν θα λιτανεύσουμε την σημαία μας, δεν θα παρελάσει «το ποτάμι της ζωής» για να τιμήσει το αθάνατο ποτάμι της τιμής.

Στις παραλίες, στις καφετέριες, στα ποικιλώνυμα κέντρα διασκεδάσεως Μυκόνου και λοιπών νήσων, αγκαλιά, και βέβαια οίκοι ανοχής, ο ένας πάνω στον άλλο. Εκεί ο ιός τρέμει και εξαφανίζεται. Μόνο στους ναούς και στις παρελάσεις θεριεύει και εξαπλώνεται. Όπου Πίστη και Πατρίδα, νοσοφοβία και σκληρές απαγορεύσεις. Όπου γλέντι και χαρά, πεδίον ελεύθερο και κανείς φόβος

Ρωτώ: Αν παρήλαυναν μόνο τα αγήματα των σημαιοφόρων και παραστατών, σύλλογοι και στρατός τηρώντας τις περιβόητες “αποστάσεις ασφαλείας”, τι πρόβλημα θα υπήρχε; Κι αν ο κόσμος παρακολουθούσε αριά αριά, τι θα γινόταν; Τίποτε.

Δεν ξέρω, όμως πολύ φοβάμαι πως με το πρόσχημα του ιού, δεν θα ξαναδούμε ούτε παρελάσεις ούτε πρωινή προσευχή στο σχολείο ούτε εθνικές ή θρησκευτικές εκδηλώσεις με συμμετοχή του λαού. Αυτά που μελετούσαν τόσα χρόνια οι εθνομηδενιστές και εκκλησιομάχοι, να καταργηθεί ό,τι αφορά τα τζιβαϊρικά μας τα πολυτίμητα, την Πίστη και την Πατρίδα. Το μεγάλο μας αμυντήριο που λέγεται μνήμη, αυτό που μας κράτησε στους αιώνες με την πληθυντική, την διαχρονική ψυχή του. Το “εμείς” του Μακρυγιάννη, καταργείται.

Να κλείσω, τιμώντας τους ήρωες της μάχης του Κιλκίς, με τους στίχους του εθνικού μας ποιητή Κωστή Παλαμά, που τούς απήγγειλε το 1928, κατά τα αποκαλυπτήρια του μνημείου που δεσπόζει στο ηρώον της μάχης.

Ο ύμνος ονομάζεται **«Η Πατρίδα στους νεκρούς της».**

Να, πως τελείωνε ο ποιητής:

« – Παιδιά μου, όσοι, προφήτες μου, στρατιώτες, αρχηγοί,
σαν τα λιοντάρια στήσατε κορμιά και σαν τα κάστρα,
και μέσ’ στη μακεδονική ματοθρεμμένη γη
βάλατε την εικόνα μου φερτή σαν από τ΄ άστρα
στου Λαχανά και στου Κιλκίς την εκκλησιά την πλάστρα,
πνοές κι αν πλανάστε σ’ άλλη ζωή, λείψανα κι αν κοιμάστε,
σας λειτουργώ στη δόξα μου. Μακαρισμένοι νά ‘στε».